

Sinan Dirlik*

I. Türkiye Kamuoyunun Kıbrıs Algısının “Oluşturulmasında” Kısa Tarihsel Arka Plan

Başpiskopos Makarios; 30 Kasım 1974’te Yunan ve Kıbrıslı Rum liderleriyle Türkiye’nin Harekâtının ardından yaptıkları toplantıda “eğer sonuçta Türklerin yüzde 40’a mı yoksa yüzde 28’e mi sahip olması arasında bir seçim yapmak zorunda kalsaydım, bizim rızamızla yüzde 28’e sahip olmalarındansa irademizi çiğneyerek yüzde 40’a sahip olmalarını tercih ederdim”¹ derken, hiç kuşkusuz Rum milliyetçiliğinin özünü oluşturan ruh halini ifade ediyor olmalıydı...

Benzer yaklaşım Türk tarafında Rauf Denктаş tarafından da sarsılmaz bir inançla savunuldu. Denктаş ve Türk milliyetçiliği, Kıbrıs Cumhuriyeti ortaklığındansa adanın yarısından az bir bölgeye sıkışmış “etnik bölünmeye” razı oldu. Oysa 1974, hele ki 1963 öncesinde Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar “birlikte” adanın tamamına sahiptiler.

“Kıbrıs sorunu” olarak bildiğimiz ve tarihimizin son 40-50 yılına nüfuz eden problem temelde Kıbrıslı Rum ve Türk milliyetçiliği ile Türkiye-Yunanistan-İngiltere stratejik alan çatışmasının sonucu olarak ortaya çıkmış olsa da bugün etnik milliyetçiliği de aşarak 1974 sonrasında ortaya çıkmış mülkiyet ve nüfus problemleriyle iyice karmaşıklaştı.

Aslında 400 yıla uzanan Osmanlı-Türkiye-Kıbrıs ilişkileri tarihi, son 50 yıla kadar oldukça düşük volümlü bir seyir izledi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde (1571-1878) adadaki halkların kayda değer bir etnik sorunla karşılaşmaksızın birlikte yaşadıklarını tarihi belgelerle biliyoruz. “Sorun” olmadığı sürece, Kıbrıs, İmparatorluğun gündeminde sadece vergileri ve adadan gelen ürünlerle yer alıyordu.

Adanın İngiltere’ye kiralınması ve kısa süre sonra İngiltere’nin Adayı sömürgeleştirmesiyle birlikte bu “yabancı” gücün varlığı rahatsızlık kaynağı haline geldi. Osmanlı’nın dağılmasının ardından Kıbrıslı Rumlar adanın Yunanistan’a bağlanması fikrini benimsediler.

Türkiye Cumhuriyeti’nin tapusu olarak kabul edilen Lozan Antlaşmasıyla Türkiye Adadaki tüm haklarından İngiltere lehine vazgeçti. Antlaşmanın 21. maddesi ile Kıbrıslı Türklere İngiliz ya da Türkiye tabiiyetlerinden birini seçme hakkı verildi. İngiltere, adada Türk-Rum dengesinin korunmasını tercih ederek, Kıbrıslı Türklerin Türkiye’ye göç etmesini teşvikten kaçındı. Dönemin Türkiye Konsolosu Asaf Bey’in de çabalarına rağmen, Kıbrıslı Türklerin büyük bölümü Türkiye sınırları (Misak-ı Milli) dışında bırakılan adada kalmayı seçti.² Ancak bu göç dalgası yeni Türkiye hükümetinin önlemleriyle durduruldu ve adadaki Kıbrıslı Türk nüfus adeta kendi kaderine terk edildi.

Ta ki 1950’lere kadar Kıbrıslı Türkler Türkiye’nin gündeminde hemen hiç yer tutmadılar. İlginçtir, Yunanistan kökenli Helen Milliyetçiliği ve Kilise, Kıbrıs’a olan ilgisini hiç kaybetmezken, Türkiye Kıbrıs’ı uzaktan izlemekle yetindi. Kıbrıslı Türklerin “ana vatan” algısı organik bir siyasal bağdan çok, kültürel bir yakınlıkla sınırlı kalırken, Türkiyeli Türkler için Kıbrıs eski kaybedilmiş topraklarla birlikte anılara gömüldü. Lozan Antlaşmasıyla sınırlarını kesin biçimde perçinlemiş olan genç Türkiye Cumhuriyeti ve onun halkı için İmparatorluk’tan gerçek bir tarihsel kopma yaşandığından, yeni kuşaklar eski yitirilmiş topraklarla duygusal bir bağdan da yoksun yetiştirildiler. Ta ki 1950’lere kadar...

* KKTC Cumhurbaşkanlığı eski danışmanı-araştırmacı

¹ Druşotis, “Kıbrıs, 1970-1974 EOKA-B, Yunan Darbesi ve Türk İstilas”, Galeri Kültür Yayınları, s.549

² Sabahattin İsmail, E. Birinci “Kıbrıs Türklerinin Varoluş Savaşında İki Ulusal Kongre- Meclisi Milli (1918)- Milli Kongre (1931) Lefkoşa, 1987, Cyrep, s. 103

İngiltere'nin Ada'daki egemenliğini garantörlük sıfatıyla Türkiye ve Yunanistan'la paylaşma yoluna gitmesi, o güne kadar Kıbrıs'ı uzaktan izlemeyi tercih eden Türkiye'nin gündemine bir anda "sorunu" da yerleştirmiş oldu.

Mustafa Kemal'in modern Türkiye'yi inşa sürecinde "Misak-ı Milli" sınırlarına dâhil etmediği ve 1950'lere kadar Türkiye ile yakınlığı "kültürel" düzeyde kalan Ada, Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli milliyetçilerin devlet destekli çabalarıyla "milli dava" haline getirilirken "Taksim" fikri daha 1974 müdahalesinden çok önce telaffuz edilmeye başlandı.

Türkiye Türklerinin Kıbrıs algısının "inşa edilmeye başlandığı" 1950-1974 dönemi, aynı zamanda bizzat Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Türkiye Cumhuriyeti (TC) Büyükelçisi Emin Dirvana'nın ifadesiyle "EOKA'cıların şerri ve Rauf'çuların (Rauf Denктаş) kışkırtmalarıyla" alevlenen bir çatışmalar dönemidir.³

O zamana kadar milliyetçi unsurların "milli dava" olarak lanse ettiği Kıbrıs davasının perde gerisinde yaşanan çatışmalar, ilk kez Nisan 1964'te Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan bir yazı dizisiyle su yüzüne çıkar. Ömer Sami Coşar imzalı yazı dizisi kapsamında Rauf Denктаş'ın "İfşa Ediyorum" başlıklı bir mektubuna yer verilir. Denктаş bu mektubunda ilk kez açıktan açığa Türkiye'nin Kıbrıs Büyükelçisi Emin Dirvana'yı ağır bir dille eleştirerek, "Türkiye'nin yüksek çıkarlarına aykırı faaliyet içerisinde olduğu" iddiasını gündeme getirir. Denктаş'ın "pasif" davranmakla ve Türkiye'nin yüksek çıkarlarının gerektirdiği operasyonlara engel olmakla suçladığı Emin Dirvana'nın Dışişleri Bakanlığı tarafından geri çağırıldığı da iddialar arasındadır.

Dirvana'nın Denктаş'a yanıtı gecikmez. 15 Mayıs 1964 tarihinde Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan mektubunda Türkiye kamuoyunun yanıltılmaya çalışıldığından yakınır ve görev kabul ettiği Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkmaya yönelik faaliyetlerle mücadelesinde her iki tarafın aşırılıklarına dikkat çeker.

TC Büyükelçisi Emin Dirvana'nın mektubunda örneklendirdiği olaylar ilginçtir. Örneğin 7 Haziran 1958'de Türk Basın Bürosu'nda patlayan bombanın, etnik milliyetçilerin iddialarının aksine Rumlar tarafından yerleştirilmediğini, İstanbul'daki 6-7 Eylül olaylarına benzeyen bir provokasyonun ürünü olduğunu açıkça ifade eder.

Büyükelçinin bu mektupta yer verdiği ifadelerin iddiadan öte olduğu, Dışişleri Bakanlığının aynı gazeteye gönderdiği tekzip metninden de anlaşılmaktadır.⁴ Bakanlık, tekzip mektubunda Emin Dirvana'dan övgüyle söz eder ve Denктаş'ın iddialarını yalanlar.

Türkiye basınına yansıyan Denктаş-Dirvana tartışması sonrasında yaşanan gelişmeler zaman içerisinde Türkiye'nin yaklaşık 40 yıl sürecek bir zaman diliminde Denктаş çizgisinde konumlanmasına yol açar. Denктаş çizgisi ile "anavatan" ile arasında "sorun oluşturabilecek" tüm unsurlar teker teker bertaraf edilir. 1974'ten itibaren de artık Türkiye'nin Kıbrıslı Türkler ile bağı tamamen Denктаş kontrolüne geçer.

Buraya kadar çok kısa olarak özetlenen gelişmeler, 1974'ten 2004'e kadar geçen 30 yıllık dönemde Denктаş çizgisinin; Türkiye medyasının, dolayısıyla Türkiye kamuoyunun belirgin enformasyon kaynağını oluşturma sürecine dair fikir verebilir. Denктаş "Kıbrıs davasının kadim savaşçısı, anavatanın yüksek çıkarlarının savunucusu bir milli kahraman" olarak kamuoyunun belleğinde tartışmasız bir yer edinir.

"Milli kahramanın" mücadele arkadaşları tuhaf biçimde silikleştirilir. Örneğin Denктаş'ın aşırılıklarını dizginlemeye çalıştığı bilinen Dr. Fazıl Küçük'ün misyonu Türkiye kamuoyunda önemsizleştirilirken Dirvana gibi, İhsan Ali gibi diplomatlar birer Çerkez Ethem'e dönüştürülmeye çalışılır.

³ Emin Dirvana'nın Mektubu, Milliyet Gazetesi, 15 Mayıs 1964

⁴ TC Dışişleri Bakanlığı Tekzibi, 11 Nisan 1964

Türkiye'nin 1974'te garantörlük haklarına dayalı olarak gerçekleştirdiği müdahalenin amacı, Harekâtı gerçekleştiren Barış Kuvvetli Komutanlığının yayınladığı bildiride de ifade edildiği üzere "Kıbrıs Cumhuriyetindeki anayasal demokratik düzen yeniden tesis edilinceye kadar" ve "sadece Kıbrıslı Türklerin değil, başta Rumlar olmak üzere Adadaki tüm etnik unsurların can ve mal güvenliğini korumak ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir."

Ancak meşruiyetini garantörlük haklarından alan ve haklı gerekçelere dayandırılan Harekâtın zaman içerisinde planlı bir işgal hareketine dönüşmesinde Rum milliyetçiliğinin uzlaşmaz tutumu kadar, Denктаş çizgisinin büyük rolü olmuştur. Zira Kıbrıs Cumhuriyeti'nin dağılması ve adanın etnik temelde bölünmesi "gerekliliğine" Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye kamuoyunun "ikna edilmesi" misyonunu üstlenen Denктаş çizgisinin bu "gerekliğin" güçlü argümanlarının oluşmasını sağlayacak bir takım girişimlere ya önyak olarak ya da sessiz kalarak katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır.

II. AKP HÜKÜMETLERİ VE TÜRKİYE'NİN "MECBUREN" YENİLENEN KIBRIS POLİTİKASI

1950'lerden 2000'lere kadar geçen yaklaşık 50 yıllık süreçte bir "milli dava" haline dönüştürülen adanın fiili olarak bölünmesi ve gerek uluslararası alanda gerek Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs üçgeninde artık yabancılaşılın Kıbrıs sorununun seyri, Türkiye'nin 2004 yılından itibaren devreye soktuğu proaktif dış politikayla yeni bir boyut kazandı.

2002 yılında AKP Hükümetinin iş başına gelmesiyle birlikte Türkiye'nin iç dinamiklerinde ortaya çıkan değişim, dış politikasında da yankı yaratan değişimleri tetikledi.

Temelde muhafazakâr sağ- İslamist bir siyasi gelenekten gelmesine rağmen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), kuruluşundan itibaren Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) perspektifinin güçlü bir savunucusu görünümüyle ortaya çıktı ve AB üyeliğinin önünde en önemli engel olarak görülen Kıbrıs sorunuyla ilgili olarak, "çözüm konusunda bir adım önde olma" söylemini benimsedi.

Türkiye'nin AB macerası 1959'a dayanmasına rağmen 2002'ye kadar TC Hükümetlerinin AB müktesebatının uygulanması, uyum yasalarının çıkartılması ve kritik dış politik sorunların çözümü konusunda istekli olmadıkları bir gerçektir.

Türkiye-AB ilişkilerinde temel öncelikli sorun olarak görüldüğü daha 26 Haziran 1990 Dublin Zirvesinde açıkça ifade edilmesine ve hemen ardından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 4 Temmuz 1990 tarihinde AB tam üyeliğine resmen başvurusuyla derinleşmesine rağmen Denктаş ve Türkiye, süreçte müdahale refleksini göstermekten kaçındı.

Türkiye'nin AB üyeliğini "Kıbrıs Davası" açısından açık bir tehdit olarak gördüğünü her fırsatta dile getiren Denктаş ve AB üyeliğinin koşullarını yerine getirme konusunda isteksizliği bilinen Türkiye Hükümetlerinin bu refleksi göstermeleri de beklenemezdi zaten. Bu açıdan süreci Türkiye ve Denктаş'ın "zaafi" olarak değil, kararlı ve bilinçli tutumu olarak değerlendirmek gerekir.

Kıbrıs Cumhuriyeti AB tam üyelik başvurusunun gereklerini yerine getirirken, Denктаş ve Türkiye bu başvurunun hukuki olmadığı yönündeki cılız itirazlar ve eğer Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliği gerçekleşirse bunun Türkiye-KKTC entegrasyonu ile sonuçlanacağı yönündeki tehditler dışında hiçbir ciddi refleks göstermedi.

Bütün bu süreç, önce Birleşmiş Milletler'in (BM) taraflara 1991 yılında sunduğu "Fikirler Dizisi" Planında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliğinin her iki tarafta düzenlenecek referandumlarla onaylanması şartına bağlanması, 30 Haziran 1993'te Komisyon'un "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa kimlik ve karakterine sahip olduğu" açıklamasının, 25 Haziran 1994'te Korfu Zirvesi'nde "Kıbrıs Cumhuriyeti ile müzakerelerin hızlandırılması" kararının, 9 Aralık 1994'te Essen Zirvesi'nde "ilk AB genişlemesinin Kıbrıs Cumhuriyetini kapsayacağı" açıklamasının Denктаş ve Türkiye'yi

endişelendirmediğini ortaya koymaktadır. Zira bütün bu süreçte Denктаş ve Türkiye'nin duruşu ve tezleri değişmemiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'ni AB üyeliğine taşıyan ve bugün Kıbrıs sorununun Türkiye-AB ilişkilerinde kilit noktaya gelmesine neden olan gelişmeler sadece 1995 yılında Gümrük Birliği Antlaşmasının imzalanması öncesinde bir kırılma gösterdi. Türkiye 2 Şubat 1995'te Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliği müzakeresinin yürütülmesine muhalefet etmeyeceğini resmen açıkladı. Bunun ardından Haziran 1995'te Lüksemburg'da gerçekleştirilen Kıbrıs-AB Ortaklık Konseyi toplantısında "Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği için başlatılacak diyalogda Kıbrıs sorunun çözümü ile üyelik arasında bağlantı kurulmaması ve görüşmelerin yasal Kıbrıs Hükümeti ile yürütülmesi" kararı çıktı.

Türk tarafının bu gelişmeye verdiği tepki Denктаş-Demirel Deklarasyonu gibi sorunun kavrandığını değil, aksine yeni sorunlar ekleneceği tavrı oldu.⁵ Bunu 20 Ocak 1997 tarihli Türkiye-KKTC Ortaklık Anlaşması ve 21 Ocak 1997 Tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) kararları izledi.⁶ Türkiye-KKTC "bütünleşmesini" güçlendiren devam niteliğindeki adımlar ise 28 Ocak 1998 tarihli Devlet Yardımları Anlaşması, 26 Şubat 1998 tarihli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 23 Ekim 1998 tarihli TC-KKTC İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Uygulama Anlaşmasının yürürlüğe sokulması ve nihayet 29 Mayıs 2001 tarihli Millî Güvenlik Kurulu kararıdır.⁷

Bütün bunlara karşın, AB tarafından 17 Ağustos 1997'de yayınlanan "Gündem 2000" Raporunda "Kıbrıs Cumhuriyeti ile tam üyelik müzakerelerinin Kıbrıs'ta bir anlaşma olsun ya da olmasın 1998'in başlarında başlayacağı" görüşüne yer verildi.

Türkiye'nin "aday ülke" statüsünün ilan edildiği 11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde, bir yandan Türkiye'yi aday ülke statüsüne kavuşturarak "gönül okşanırken", öbür yandan da Kıbrıs'ın tam üyeliği için sorununun çözümünün beklenmeyeceği açıkça belirtildi.⁸

Görülebileceği üzere Türkiye-AB-Kıbrıs tartışmaları 2002 yılına kadar karşılıklı güç gösterileri ve özellikle Türkiye açısından işlevsiz de olsa "mütekabiliyet" tavrı ile devam etti. "İşlevsiz" derken, aslında bütün bu sürecin bugün Türkiye-KKTC ilişkilerini zora sokan entegrasyonun inşa dönemi olduğunu da vurgulamadan geçemeyiz. 2010 yılına kadar "sorunsuz" ilerlediği gözlenen Türkiye-KKTC "yakınlaşması" 2010 yılından itibaren Kıbrıslı Türklerin kitlesel tepkilerine yol açan son derece gerilimli bir sürece dönüştü. Bu konunun detaylarına daha sonra yeniden döneceğiz.

III. MUKTEDİR OLMA MÜCADELESİNDE "MINTIKA TEMİZLİĞİ" VE YENİ YAPILANMA

Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliği konusundaki tavrında ilk değişim sinyalleri 3 Kasım 2002 seçimleriyle iş başına gelen AKP Hükümetinin lideri Erdoğan'ın "40 yıllık Kıbrıs politikasının gözden geçirilmesi ve Denктаş ile Kıbrıs sorununda ilerleme sağlanmasının zora girdiği" görüşünü

⁵ 28 Aralık 1995 tarihli Denктаş-Demirel Deklarasyonu ile "Türkiye'nin içinde bulunmadığı bir AB'ye Kıbrıs Cumhuriyeti tek başına giremez, AB Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilişkilerini güçlendirdiği oranda Türkiye KKTC ile bütünleşme yoluna gidecektir, Türkiye KKTC'yi desteklemeyi sürdürecektir" görüşlerine yer verilmiştir.

⁶ 21 Ocak 1997 tarihli TBMM Kararları, Denктаş-Demirel Deklarasyonunun devamı niteliğindedir. Bu kararlara göre "Türkiye-KKTC bütünleşme yolunda yeni adımlar atacak, Türkiye-KKTC Ortak Savunma Konsepti oluşturulacak, Türkiye-KKTC Ortaklık Konseyi kurulacaktır".

⁷ 29 Mayıs 2001 tarihli MGK kararında "Rum Kesiminin AB üyeliğinin 2004 yılında tamamlanması halinde KKTC'nin Türkiye'ye entegrasyonuna kadar uzanabilecek bir sürecin başlayacağı" görüşüne yer verildi.

⁸ Zirve'de Kıbrıs'ı ilgilendiren 9. Maddenin içeriği şöyledir: "9-a) Avrupa Konseyi 3 Aralık'ta New York'ta başlatılan Kıbrıs sorununun kapsamlı bir şekilde çözümüne yönelik görüşmeleri memnuniyetle karşılamakta ve BM Genel Sekreterinin bu sürecin başarılı bir şekilde sonuçlanmasına yönelik çabalarını desteklemektedir. 9-b) Avrupa Konseyi, siyasi çözümün Kıbrıs'ın AB'ye katılımını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır. Katılım müzakerelerinin tamamlanmasına kadar herhangi bir çözüme ulaşılamamış olması durumunda Konsey katılım konusunda bu ön koşula bağlı olmaksızın bir karar verecektir. Konsey bu durumla ilgili bütün faktörleri dikkate alacaktır."

dillendirmesiyle ortaya çıktı. Ancak bu görüş, “milli davanın” terk edildiği argümanını işleyerek Türkiye’deki milliyetçi unsurları harekete geçirme başarısını gösteren Denктаş’ın hamlesiyle bir süreliğine askıya alındı. Denктаş, ustaca bir operasyonla başta askerler, milliyetçi ve ulusalcı grupların “Kıbrıs Davası” konusunda ortak hareket etmelerini sağladı. Bu “başarı” Türk tarafının 10 Mart 2003’te kritik önem taşıyan Lahey’deki toplantıya katılmama kararını getirdi.

Denктаş ve Türkiye “geleneksel dış politikasının” bu son hamlesi, Türkiye’de “muktedir” olma mücadelesi veren AKP Hükümeti açısından da önemli kırılmalardan biri olarak değerlendirilebilir. İktidarını AB perspektifiyle gerçekleştirilebilecek bir yeniden yapılanma ile olanaklı ve sürdürülebilir gören AKP, bu alanda “dünya prömiyeri” sayılabilecek en önemli çıkışı Kıbrıs’ta gerçekleştirdi.

Tüm beklentilerin aksine, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin 1 Mayıs 2004’te resmen AB üyesi olması öncesinde Adanın AB’ye “birleşik” biçimde girebilmesi için son şans sayılan BM Planını destekleme kararı alan AKP Hükümeti “Avrupa vizyonu” konusundaki samimiyetini kanıtlama şansı buldu.

24 Nisan 2004’te gerçekleştirilen referandumda Kıbrıslı Türklerin yüzde 65 oranında Evet oyu vermesinde, hemen ardından Denктаş’ın tasfiye edilmesinde çok önemli bir misyon üstlenen AKP Hükümeti bu tavırla bir yandan içe kapanmacı geleneksel Türk Dış Politikasında devrimsel bir manevra yapmayı başarırken, öbür yandan da ülke içerisindeki statükocu-milliyetçi- Kemalist ittifakın geriletilmesi yönünde önemli bir mevzii kazanmış oldu.

Kıbrıs’ın Kuzeyinde AB yanlısı sol parti CTP Hükümetinin kurulması, Denктаş’ın tasfiye edilerek Çözüm ve Birleşik Kıbrıs konusunda son derece berrak bir tutum izlediği bilinen M. Ali Talat’ın desteklenmesi Türkiye’nin Kıbrıs politikasındaki keskin dönüşümün tezahürleri olarak dikkat çekti.

Bu açıdan bakıldığında, Kıbrıs sorunu sadece BM ve Avrupa açısından kemikleşmiş bir uluslararası sorun değil, aynı zamanda Türkiye’nin kendi iç dönüşümüyle doğrudan ilintili, Avrupa Birliği ile bütünleşmenin hızını ve derecesini belirleyen çok bileşenli ulusal meselelerden biridir.

Türkiye’de evrensel demokratik değerlerin yerleşip güçlenmesi ve AB ile bütünleşmenin sağlanması yolunda en önemli engeli oluşturan statükocu-milliyetçi-Kemalist ittifakın eylem hattını oluşturan iki önemli konu Kıbrıs Sorunu ve Kürt Sorunu. AKP’ye kuşkuyla yaklaşan ve “Türkiye’de evrensel demokratik değerlerin yerleşip güçlenmesi ve AB ile bütünleşme konularında ne kadar samimi?” sorusunun yanıtı biraz da burada. Muktedir olmanın yolu milliyetçi-Kemalist statükonun geriletilmesinden geçiyorsa, bu ancak tam da milliyetçi-Kemalist ittifakın kırmızı çizgilerini oluşturan Kıbrıs gibi, Kürt sorunu gibi temel konularda derinlikli çözümler üretilebilirse başarılabilir.

Bununla beraber, AKP’nin kendi içerisinde de bir güç savaşı yürüttüğünü gerek Kıbrıs, gerek Kürt sorununda sergilediği dalgalanmalardan anlayabiliyoruz. Zira AKP Hükümeti İslamist ve batı karşıtı hassasiyetleri yüksek, milliyetçi-muhafazakâr-sağ tabanını 2002-2011 arasındaki iki iktidar döneminde zihinsel bir dönüşüme uğratma becerisini gösterdiyse de, bunu yaparken zaman zaman kendisi toplumsal dönüşüm hızının gerisine düştü.

IV. GERİLİMLİ DALGALANMA SÜRECİ: 2009-2011

2003’ten başlayarak Denктаş’ın etkinliğini adım adım geriletken ve toplumu Annan Planını kabul etmeye ikna edecek kadar “devrimci” bir Kıbrıs politikası oluşturan ve bu tutumuyla Kıbrıslı Türklerin sempatisini kazanan AKP Hükümeti, 2009’dan itibaren tutuculaşan, çatışmacı ve sert bir üsluba yöneldi. “Entegrasyonun” yeniden bir devlet politikasına dönüşmekte olduğunu düşündüren müdahaleler sonucu, Türkiye ile ilişkilerde beliren “geri dönüş” tepki veren Kıbrıslı Türklere karşı diplomatik nezaket sınırlarını aşan AKP Hükümeti, bu yeni evrede geleneksel “Türkiye-KKTC ilişkilerinde sorunsuzluk” siyasetini terk etmişe benziyor.

O kadar ki, “devrimci” tutumunu terk ettiğini ilan edercesine 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri öncesinde seçim bildirgesinde Kıbrıs’a sadece iki paragrafla ve oldukça “rutin” ifadelerle yer vermeyi uygun görüyor.⁹ Büyük ölçüde bir “önemsizleştirme” eğilimini düşündüren bu tutum, önceki gelişmelerle birlikte okunduğunda AKP açısından siyaseten bir gerilemeyi işaret ediyor.

Kuşkusuz bu “gerilemede” Türkiye’nin iki temel problemi olan ve kısmi başarısızlıkla ya da en azından “beklenen başarıdan uzak bir performansla” kesintiye uğrayan Kıbrıs ve Kürt sorununu çözme girişimlerinin AKP’de geleneksel muhafazakâr-sağ seçmeni ürkütme ve kaybetme endişesine yol açmasının payı yüksek.

Nihayetinde muhafazakâr-sağ niteliğe sahip bir parti olan AKP’nin gerek Kıbrıs konusunda gerek Kürt sorununda “kontrolü kendisi dışındaki unsurlara, özellikle de radikal unsurlara kaptırılmış” bir görüntü vermekten büyük rahatsızlık duyduğu ve “süreci yönettiğini” göstermek istediği anlaşılıyor.

Kıbrıs sorununda genel olarak uyumlu bir çalışma arkadaşlığı göstermiş olsa da M. Ali Talat’ın ve O’nun Cumhurbaşkanlığı döneminde Kıbrıs’ın Kuzeyinde hükümet olan CTP’nin zaman zaman “kontrol dışına çıkan” davranışları AKP’nin bu ekibe olan desteğini gözden geçirmeye zorladı. Talat’ın “Birleşik Kıbrıs” konusunda “aşırı istekli ve coşkulu” tutumu ve bu doğrultuda zaman zaman Türkiye’yi zorlayan çıkış ve girişimleri AKP’nin Talat’ı destekleme konusunda eskisi kadar hevesli davranmamasına ve sonuçta Talat’ın ikinci kez girdiği Cumhurbaşkanlığı yarışını kaybetmesine neden oldu. Bunun da öncesinde KKTC ekonomisinde köklü yapısal değişimi hedefleyen düzenlemelere direnen CTP Hükümetinden desteğin çekilmesi ve daha az sorun çıkartması beklenen UBP’nin desteklenmesi zaten AKP’nin tutumunu özetliyor.

AKP’nin Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin tutumunda “belirleyici olma isteği” ve “belirleyiciliği yitirdiği hissinden ürkme” duygusunun ağır bastığını söylemek yanlış olmaz.

Üçüncü kez girdiği seçimlerde yüzde 50 gibi olağanüstü bir başarı sergileyen AKP’nin bundan sonraki adımlarında çok daha özgüvenle hareket edeceğini söylemek elbette bir kehanet değil. İktidarı önünde en büyük engel olarak gördüğü milliyetçi-Kemalist ittifakı ağır biçimde geriletmediği konusunda eskiye oranla çok daha rahat olan AKP, son iki yıldaki tutumuyla AB’ye karşı da artık eskisi kadar istekli bir duruş sergilemek zorunda olmadığını düşünüyor izlenimi veriyor. Bunda kuşkusuz şiddetli ekonomik ve siyasal krizlerle çalkalanan AB’nin küresel krize rağmen ekonomisini güçlü tutmayı başaran Türkiye açısından cazibesini yitirmesinin büyük payı var. Ortadoğu’da beliren demokratikleşme dalgasının bölgeyle derin tarihsel ve siyasal yakınlığı bulunan Türkiye’ye yepyeni fırsatlar sunması da Erdoğan’ın ilgisini çekmeye yetiyor.

Bu yeni konjonktürde AKP Kıbrıs’ta inisiyatifini yitirmeyeceği, Türkiye’nin stratejik çıkarlarından vazgeçmeyeceği ama 2004’ün de gerisine düşmeyecek yeni bir pozisyon almaya çalışıyor.

⁹ AKP 2011 Genel Seçim Beyannamesinde Kıbrıs Başlığıyla yer alan bölüm sadece 2 paragraftan ibaret: *“Türkiye’nin Kıbrıs politikasının iki ana stratejik hedefi, Kıbrıs Türk halkının çıkarlarının korunması ve Doğu Akdeniz’de bir istikrar ortamının yaratılmasıdır. Kıbrıs Türk Halkının güvenlik ve refahının sağlanması için KKTC’nin her alanda uluslar arası saygınlığını ve etkinliğini artırmak için bugüne kadar gösterdiğimiz çabayı bundan sonra da sürdüreceğiz. AK Parti iktidarı döneminde KKTC’nin uluslar arası tanınması ve saygınlığı önceki yıllarla mukayese edilmeyecek kadar artmıştır. Yeni dönemde bu çalışmalarımız aynı kararlılıkla devam edecektir. Kıbrıs’ın bir barış ve huzur adası haline gelmesi için yürüttüğümüz ilkeli ve kararlı dış politika, bundan sonra da Kıbrıs politikamızın ana çerçevesini oluşturacaktır.”*

Görünen o ki AKP Türkiye'si 2012'ye doğru Kıbrıs konusunu nihai sonuca bağlayarak "öyle ya da böyle" bir çözümün bileşeni olmayı planlıyor.

7 Temmuz 2011'de BM Genel Sekreterinin gözetiminde yapılan Eroğlu-Hristofyas görüşmesinin ardından ortaya çıkan gelişmeler Türkiye'nin yeniden inisiyatifi ele alacağını gösteriyor.

Rum tarafını şaşırtan bir hamleyle toprak konusunu müzakereye hazır olduğunu açıklayan Türk tarafı, yine Rum tarafının itirazlarına rağmen müzakerelere zaman sınırlaması getirilmesini ve 2012'de yeni bir referanduma hazır olduğunu bildirdi.

Türkiye böylelikle çözüm konusundaki hevesini yitirmediğini, bilakis süreci hızlandırmaktan yana olduğunu göstermeyi hedeflerken, Rum Yönetimini 2012'deki dönem başkanlığı öncesinde bir referanduma zorlamak ve beklentiler doğrultusunda yapılacak referandumda "çözüme ikinci kez hayır demiş" bir AB dönem başkanı görmek istiyor.

Elbette çözüme ikinci kez hayır demesi beklenen Rum tarafının AB dönem başkanlığı, sadece Türkiye açısından en az zararlı geçiştirilecek anlamına gelmiyor, bölünmüşlüğü kalıcılaşan bir Kıbrıs'ta Türkiye'nin artık bundan sonrası için sakin kafayla yeni bölgesel stratejilerini oluşturma rahatlığı anlamını taşıyor.

Görünen o ki, Ortadoğu haritası yeniden şekillenirken Türkiye Kıbrıs'ın kuzeyinde sonsuza kadar sorgulanmaktan kurtulacağı yeni pozisyonunu en etkin biçimde değerlendirebilme özgürlüğünün tadını çıkartmaya hazırlanıyor...